

„VILNIJOS INVAZIJA“ XIX a. ANTROSIOS PUSĖS ILIUSTRUOTUOSE VARŠUVOS SAVAITRAŠČIUOSE

Vidmantas Jankauskas

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų g. 15/1, LT-01131 Vilnius

vidmantasj@inbox.lt

Straipsnyje aptariamas mažai tyrinėtas senosios vilnietiškosios ikonografijos sluoksnis, kurį sudaro XIX a. antrojoje pusėje iliustruotuose Varšuvos savaitraščiuose publikuotos iliustracijos. Aiškėja jų santykis su to meto fotografija, vietinių ir atvykusių dailininkų kūryba, vilnietiškos tematikos graviūrų vieta bendresniame lituanistinės ikonografijos kontekste.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Vilniaus vaizdai, iliustruoti Varšuvos savaitraščiai, ksilografija, fotografija.

Senąją Vilniaus fotografiją tyrinėjusi Małgorzata Plater-Zyberk suskaičiavo, kad 1861–1864 m. neseniai pradėjusiame eiti Varšuvos iliustruotame savaitraštyje *Tygodnik ilustrowany* (toliau – *TI*) buvo publikuota 10 ar 11 raižinių pagal pirmojo Vilniaus fotografo Abdono Korzono nuotraukas. Tyrinėtojos nuomone, tai buvo išskirtinis reiškinys, nes po to Vilniaus paminklų vaizdai šiame leidinyje pasirodydavę gana sporadiškai ir tokios „Vilnijos invazijos“ daugiau niekad nebeprisitaikė¹. Su šiuo tyrinėtojos teiginiu sutikti galima tik iš dalies. Iš tiesų nuo 1859 m. (tada pasirodė *TI*)ėjusiuose iliustruotuose Varšuvos savaitraščiuose ki-

tos tokios gana koncentruotos vieno autoriaus darbų prezentacijos nerastume, tačiau vilnietiškoji tematika tikrai nebuvo pamiršta ir vėlesniais metais. Kaip rodo šio straipsnio autoriaus skaičiavimai, „Vilnijos invazija“ ypač stipriai reišėsi bent jau iki 9-ojo dešimtmečio pabaigos. Pavyzdžiui, 1869–1874 m. savaitraščiuose pasirodė 20 iliustracijų Vilniaus tema (vien 1872 m. – 9), o 1879–1882 m. – net 21. Maža to, ši prezentacija, kaip beje, ir visas gana gausus minėtų savaitraščių lietuviškosios ikonografijos sluoksnis², neapsiribojo tik

1 Małgorzata Plater-Zyberk, „Abdon Korzon – pierwszy fotograf Wilna“, in: *Vilniaus fotografai*, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005, p. 30.

2 Jis aptartas publikacijoje: Vidmantas Jankauskas, „Istorinės Lietuvos vaizdai XIX a. antrosios pusės Varšuvos iliustruotuose savaitraščiuose“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2009, t. 52: *Meno kūrinys: paviršius, figūra, reikšmė*, sudarė Dalia Klajumienė, p. 191–209.

“INVASION OF VILNIJA” IN THE ILLUSTRATED WEEKLIES OF WARSAW IN THE 2ND HALF OF THE 19TH CENTURY

Vidmantas Jankauskas

SUMMARY

KEYWORDS: Vilnius images, illustrated weeklies of Warsaw, xylography, photography.

The article discusses the iconography of old Vilnius – an interesting and valuable field which has as yet attracted only a modicum of investigation in Lithuanian art criticism, and which consists of the illustrations published in the weeklies of Warsaw in the 2nd half of the 19th century (*Tygodnik ilustrowany*, *Kłosa*, *Biesiada literacka*, *Tygodnik powszechny*). By the late 19th century, around 80 various images of Vilnius had appeared in these weeklies in the shape of xylographs (panoramas, architecture and art monuments, and corners of nature in the city). Illustrations reproduced in a different fashion were also published; the latter included a significant number of portraits of notable Vilnius figures (cultural activists, artists, priests). According to available statistics, the weeklies' focus on Vilnius was not determined by special occasions or short-term. From 1859 onwards the old capital of Lithuania received attention almost annually; moreover, in 1872 *Tygodnik ilustrowany* published 9 illustrations on the subject of Vilnius. Although until the mid-19th century, the depiction of Vilnius was “monopolized” mainly by local artists or at least to artists who were closely related to Vilnius. The onset of modernity (railway, photography, xylographical press) meant that the city became much more accessible to fresh, outside eyes. This, in turn, led to the control of the iconography of the city being transferred to Warsaw for some time. Such gravitation was also encouraged by the policy of the Russian Empire in Lithuania, which after the 1863 uprising converted the country into a deep cultural province. The illustrated weeklies of Warsaw became one of those windows through which the world could see Lithuania and Lithuania could

see the world. This also meant that these “inclusions of Vilnius”, which were permanently on show within these weeklies, slowly became an integral part of Polish visual culture. The latter tendency surely found an echo in the developing aspirations of the modern Polish nation towards Vilnius and the entire heritage of the GDL in general. We may even argue that it was precisely the illustrated press of the 2nd half of the 19th century who materialized that vision of Vilnius which had already by the 1st half of the century become seeded in Polish self-consciousness by the romantic poets who originated from this city.